შრომა

სურათებიანი დამატება

დამატების № 15. ქვირა, 28 მაისი, 1906 წ. გაზეთის № 43

***

დღეს მინდა ვიხუმრო.

უფროსს ეგონა, რომ ბავშვს უებრო სათამაშო გაუჩინა.

მისცა ცალკე ოთახი, დაუდგა სამწერლო მაგიდა, სკამიც მშვენიერი და მოვარაყებული, წიგნებიც, საუკეთესო ყდაში ჩასმული, საუცხოვო თაროზე ჩამოუდვა და... დამშვიდდა.

ასეთის სათამაშოს გაჩენა ეთანხმებოდა თანამედროვე მეცნიერების მოთხოვნილებასა და თვით ბავშვის „აჟინებასაც".

თავი მოსწონდა უფროსს, რომ არ ჩამორჩა ის „მოდას" და ძველებურად აღზრდილმა გარეშეების თვალის ასახვევად, ახალ აღზრდის გზაზე დააყენა ბავშვი.

თვით ბავშვი კი სხვას ამბობდა.

აქ თაროზე მაინ-რიდი და ჟულ-ვერნი ეწყო,

მას კი მარქსი და დარვინი უნდოდა.

აქ ზღაპრები იყო,

მას კი ბუნების ნამდვილი კანონები და ცხოვრების უტყუარი მოთხოვნილება სწყუროდა გაეგო.

უფროსი ამიტომ ამბობდა, რომ ბავშვი კიდევ ჟინიანობსო.

თუმცა თვით ბავშვს ასე ეტკბილხმოვანებოდა:

— მართალი ხარ, მშვენიერია შენი მოთხოვნა, ღირსშესანიშნავი, ესეთი სურვილი შენს ნიჭსა და ჭკუას ამტკიცებს,

მაგრამ.

ჯერ კიდევ ადრეა შენთვის ეგეები;

მაგრამ

ჯერ რა გეჩქარება!

მაგრამ

ჯერ უნდა შევიტყო ვისი გამოცემა სჯობია;

მაგრამ

ისიც უნდა გავიგო, როგორის ღირსების ქაღალდზეა დაბეჭდილი;

მაგრამ

ჯერ ეს არ შეიძლება;

მაგრამ

შენ ვ'ნ გეკითხება?!

და სულ ასე ჩაჰყვა „მაგრამით" ბოლომდის უფროსი.

მხოლოდ, როდესაც ბავშვს პირში შეხედა...

ოჰ, რა მოხდა მაშინ!

ეს ბავშვი მხოლოდ მაშინ შეიცნა, რომ ძალღონით სავსე ჭაბუკი იყო, უკვე დავაჟკაცებული,

და გაფითრდა უფროსი,

ფერი წაუვიდა, სული მოიკუნტა:

ბოროტი ენები კი ამბობენ, რომ ეხლაც სამკვდრო ციება კანკალებსო!

შალვა დადიანი.

მარსელელნი.

(საფრანგეთის რევოლიუციის დროის მოთხრობა)

ფელიქს გრასი.

(შემდეგი*)

როდესაც ვოკლერმა გაათავა კითხვა, დაიწყეს დაუსრულებელი ყვირილი; „გაუმარჯოს ეროვნებას, გაუმარჯოს რევოლიუციას!" ქალები, სამ-ფერა ნიშნებით მორთულნი კაცებზედ მეტად ყვიროდნენ· ზოგი ქალი მოეხვეოდა მარსელელებს და ალტაცებით კოცნა დაეწყო.

ვოკლერი კიდევ წამოდგა, მ.ღლა ამართა ხმლის წვერით თავისი ქუდი და სთქვა:

ეკლის გვირგვინი.—სურათი ანდერსონისა.

— კაცის უფლებათა დასაფარვად და ტანჯვათა მოსასპობლად მე ჩავირიცხები მარსელელების რაზმში.

*) იხილე დამატება № 14.

ჰერკულესი სიკვდილს ებრძვის მეგობრის ალკესტის ცხედართან.

დაფი დაჰკრეს თანხმობის ნიშნად ვოკლერის მიღებაზედ და შეჰყვირეს;

—„გაუმარჯოს ავინიონელ პატრიოტებს.

ამაზედ ჩვენ ვუპასუხეთ:

— გაუმარჯოთ მარსელელ ფედერალისტებს!

გამიტაცა ამათმა აღტაცებამ და მე თითონაც ვერ გავიგე, როგორ გავჩნდი ვოკლერის გვერდით.

— მეც შევდივარ თავისუფალ ჯარის კაცად მარსელელთ რაზმში!— და ავისროლე მაღლა წითელი ქუდი.

ჩემმა სიტყვებმაც იგივე ძახილი გამოიწვია.

ამ საერთო აღტაცებაში შევნიშნე სამლოცველოს კუთხეში პატარა ბავშვით ლაზული, რომელიც ნიშნებით მეუბნებოდა: „ვაშა, პასკალ, ვაშა!“

რაზმის უფროსმა მაუსონმა მოირბინა ჩემთან, მომეხვია და დამკოცნა. უფრო ახმაურეს დაფი და კრება გათავდა.

რამდენიმე პატრიოტმა სთქვა:

—წავიდეთ ლინსკის კარებთან —იქ ბევრი ღვინოა.

ყველა დიდის სიამოვნებით დათანხმდა. მაშინვე მარსელელების რაზმიც, გვარდიელებიც და იქ მყოფი ხალხიც წავედით რონის ნავთ-სადგურთან, სადაც ყველასთვის საკმაოდ იყო ღვინო, პური ზეთის ხილი, კაკალი და ნიორი.

საათები გადიოდა, მარსელელები და ავინიონელები ისევ სვამდნენ, სჭამდნენ, მღეროდნენ და ცეკვავდნენ. მე მონაწილეობას არ ვიღებდი ცეკვაში, რადგან ვამაყობდი მარსელის რაზმში ყოფნით და თავი დარბაისლად მეჭირა. ერთი ჯგუფიდან მეორესთან მივდიოდი, ჩემს თავს ვაცნობდი ახალ ამხანაგებს. ცოტა არ იყოს მაწუხებდა, რომ ისინი თუმცა ძალიან სიყვარულიანად მექცეოდნენ, მაგრამ ბავშვად მთვლიდნენ. ყველანი მეკითხებოდნენ! ბიჭუნავ, რამდენის წლისა ხარ? მეც ვუპასუხებდი; თექვსმეტისა და თან ვცდილობდი დიდათ ვჩვენობდი და ვაცმაცუნებდი ტუჩს, რომელზედაც ერთი ბეწვიც არსად სჩანდა. რომ მარსელელს დავმგზავსებოდი, ჩემს თოფის ტუჩში ჩავურჭე ნერგის ტოტი და ფეხსაცმელი მტვერში ამოვიგანგლე.

ამ ღრიანცელში ვოკლერი თვალიდან მიმეფარა და აშფოთებული დავუწყე ძებნა; უცბად მომესმა შოლტის ტკაცუნი და ეტლის ხმა. ხალხი განზე გადგა და მეც უკან გავხტი, ოჰ, ღმერთო ჩემო! რა დავინახე—ეტლში იჯდა მარკიზ აბრენი, მეეტლესთან იჯდა საზიზღარი სურტო და იმასთანაც საცოდავი მამაჩემი, გაყვითლებული, დასუსტებული, დაღვრემილი და აშკარად ემჩნეოდა სახეზედ, რომ შოლტი მოხვედროდა. მთელი სხეული ამიკანკალდა და კინაღამ გული შემიწუხდა. ეტლმა ნელ-ნელა გაიარა. შევნიშნე მარკიზა ადელაიდა, ლამაზი ადელინა, ბ-ნი რობერი და თითონ მარკიზი, ერთხელ კიდევ შევხედე მამა ჩემს დავრწმუნებულვიყავ ცხადად ვხედავდი თუ არა, მაგრამ სურტოს თვალებმა შემომანათა ისე მკაცრად, თითქო მეუბნებოდა: დამაცადე, ახლა კი ხელში ჩამივარდიო. მერე ეტლი მიეფარა და ხალხმა განაგრძო მხიარულება.

მეტად შეწუხებული ვიყავ, აღარ ვიცოდი, რა მექნა. ორ ნაბიჯზედ მშობელი მამა მყავდა და კი არ შემეძლო იმასთან მისვლა და ორის სიტყვის თქმა, ვგრძნობდი რომ თუ მივეკარებოდი, დაღუპული ვიყავ; ამას აშკარად მეუბნებოდნენ სურტოს მხეცური თვალები, ჩემი მხსნელი ეხლა ვოკლერი-ღა იყო, მეც იმას ვეძებდი ხან ერთსა და ხან მეორე მხარეს.

უცბად ვიღამაც მხარზე ხელი წამავლო, მე მივიხედე, ჩემს უკან იდგნენ სურტო და მამაჩემი. როგორც ეტლი გასცილდა ხალხს, სურტომ და მამაჩემმა დამიწყეს ძებნა. ვცდილობდი იმის ბრჭყალებისაგან თავი დამეღწია, მაგრამ ვერ მოვახერხე.

— წამოდი, წამოდი,—მუქარით მითხრა იმან:—მამა შენს უნდა შენი შინ წაყვანა.

— არ წამოვალ, თავისუფალი კაცი ვარ: მე მარსელელების რაზმში შევედი თავისუფალ ჯარის კაცად.

— მაგასაც ვნახავთ,—წამრბძანდი უფროსთან!—მითხრა სურტომ და თან ხელს არ მიშვებდა.

— დიაღ, დიაღ, შე საძაგელო;—ბურტყუნებდა მამა ჩემი:—შინ უნდა დაბრუნდე, ასე ბრძანა მარკიზმა.

მაუსსენი იქვე ახლოს იდგა და, რომ შენიშნა არეულობა, მოვიდა სურტოსთან.

— რა ამბავია?—ჰკითხა იმან.

— აი, ეს ბიჭი თავის მშობლებს გამოექცა, ახლა მოხუცი მამა აქ არის და სურს წაიყვანოს დედასთან, რომელიც ჯავრით ლამის მოკვდეს.

— არ ვარგა დედ-მამის თავის დანებება,—სთქვა მაუსენმა, წარბებ შეჭმუხვნილმა,—საფრანგეთისთვის ჯერ საჭირო არა ხარ, წადი, სახლში და როცა ულვაშები გამოგივა, ისევ მოდი და ჩვენ სიამოვნებით მიგიღებთ ჩვენს ბატალიონში მითხრა და გაბრუნდა.

მამაჩემმა მდაბლად თავი დაუკრა მაუსსენს, სურტომ მტაცა ხელი და წამათრია. მამა ძლივს მოგვდევდა. მე დავი-

ლუპე, ვოკლერს შეეძლო ჩემი ხსნა, რადგან მარტო იმან იცოდა ჩემი ამბავი, მაგრამ არსადა სჩანდა, ალბად ლაზურის შინ წაჰყვა, რომ მომზადებულიყო პარიზში წასასვლელად.

ჩემდა საუბედუროდ, თოფი და ხმალიც ქალაქს გარედ დამრჩა. უიარაღო ვიყავ, სურტოს ხელში და როგორც მკვდარი, მიედევდი უკან, მივედით მარკიზის სახლთან, ეტლი შუა გზაში იდგა და მოსამსახურეები ავსებდნენ სხვა და სხვა სანოვაგით, თავს ადგნენ რობერი და ადელინა.

— ჰე, ჩაგვივარდი ხელში, შე მაწანწალავ! —მითხრა რობერმა და შემომხედა ბოროტად.—ჩაჰკეტეთ სარდაფში და აღარ გამოუშვათ!

მამაჩემი ჩვეულებისამებრ მივიდა იმასთან, მუხლი მოუყარა და ხელზე აკოცა. ადელინამ კი თავი იქით მიიღო. ვიგრძენ რომ იმას ვებრალებოდი, მაგრამ ვერ ჰბედავდა რისამეს თქმას.

სურტომ გამათრია დერეფანში, ახადა იატაკში დაყოლებული კარები და ჩამიშო ვიწრო კიბით. სარდაფში რომ ჩავდიოდი, გავიგონე, რობერმა უთხრა მამჩემს:

— რა საზიზღარია შენი შვილი! შენ გეგონა, რომ ის მოსვენებით სცხოვრობს ქოსერენთან, სადაც რანდულემ გაგზავნა, იმან კი ყაჩაღთა ბრბოში ამოჰყო თავი, ნახე იმათ მუნდირში გამოწყობილი?

ეტიუდი.

სურტომ გააღო სარდაფის კარი, შემაგდო შიგ და მითხრა:

— აქ მოკვდი, შე ძაღლის ლეკვო! თუ მოგშივდეს, ჯერ მარჯვენა ხელი შეიჭამე და მერ მარცხენა.

ვგრძნობდი რომ ვიღუპებოდი და ხვეწნა დავუწყე იმ ჯალათს, მაგრამ იმან მხეცივით გადიხარხარა:

— შე საზიზღარო, —სთქვა იმან, — შენ მეტად ბევრი რამ ნახე და შეგიძლიან ზოგიერთი რამ გამოამჟღავნო. გახსოვს, შენ რომ ლე-გარდში ხეზე ახვედი? ან რაც საავადმყოფოში მოხდა საღამოთი? აქ ამ სარდაფში ეგ შენი ენა უშიშარია.

დაკეტა კარები. ჯერ მისი ფეხის ხმა მომესმა კიბეზედ რომ ავიდა, და მერე კარის რახუნი, მე დავრჩი მარტოდ სიბნელეში, სიცივეში და სიკვდილის ბრჭყალებში.

ეჭვი აღარ იყო, რომ სიმშილით უნდა მომკვდარიყავ. არავის შეეძლო ჩემი შველა. რა მოვიმოქმედე ასეთი? რა ვნახე მუხის ხიდან ლე-გარდში? ნუ თუ ჩემის სიკვდილის მიზეზი მამა ჩემი იყო? იმას არ შეეძლო ჩემი გაცემა ან განვებ გაყიდვა, უეჭველია თითონაც არ იცოდა, რას სჩადიოდა. ჯერ ისევ აჩნდა იმის სახეს და ტანს მათრახები და ის კი ხელზედ ჰკოცნიდა. მარტო ამ ფიქრით სული მეხუთებოდა. არა სჯობია მოვკვდე!.. მაგრამ ლე-გარდში ხიდთან რა ვნახე? ეს ფიქრი ველარ მოვიცილე თავიდან... ჰო, მართლა! თან და თან მაგონდება, რომ ერთხელ კარგა ხანია, მას შემდეგ, მე ავცოცდი დიდ მუხაზე, მინდოდა ჩამომეღო ჩიტის ბუდე. ერთბაშად მომესმა ლაპარაკი. ლაპარაკობდენ მარკიზის ცოლი და სურტო. იმათ ერთმანეთის ხელი ეჭირათ და დაბალის ხმით ბაასობდენ. მე მშვენიერად გავიგონე მარკიზამ რომ უთხრა: „საქმე დააჩქარე, ნიშანში ამოიღე, გაფთხილდი არ ააცდინო“. შევიცადე, მანამ წავიდნენ, შემდეგ საჩქაროდ ჩამოვედი ხიდან, შიშით მწარედ მაკანკალებდა; ამ დროს სურტომ მოიხედა და დამინახა. ეტყობოდა იმ წამიდან გადასწყვიტა ჩემი მოკვლა. ახლა მიზეზიც ხელთ იგდო, ჩემი ნასროლი ქვა რომ მოხვდა რობერს.

ამ ფიქრში ვიყავი, რომ ფაჩი-ფუჩი მომესმა სარდაფის კუთხიდან, იქ თაგვები დაძვრებოდენ მიწის ნამტვრევებზედ. ძალიან მიამა, მიწის ნამტვრევები რომ დავიგულე. ვიფიქრე, ძარღვს გავიჭრი და მოვისპობ სიცოცხლეს, ესა სჯობიან შიმშილით სიკვდილს მეთქი! ხელის ცეცებით ნელ-ნელა მივდიოდი იქით, საცა ნამტრევები ეყარა, მაგრამ წამ და უწუმ მოქმედებდა აბდა-უბდა და ძლივს მოვიშორებდი ხოლმე. ღმერთმა იცის, როდის აქეთია ამ სარდაფში აღარავინ ყოფილა. მაინც როგორც იყო მივაღწიე ამ ნამტვრევ მიწებთან და, როგორც გავიწოდე ხელი ასაღებად, ზევიდან მომესმა რაღაც ხმაურობა, ვიღამაც დერეფანში ჩამოსავალი კარები ახადა და გავიგონე კიბეზე მომავალი ფეხის ხმა. სუნთქვა შევიკავე.

უეჭველია სურტო იქნებოდა, ალბად ჩემს მოსაკლავათ მოდიოდა. თუმცა მე ჩემის თავის სიკვდილი გადავწყვიტე, მაგრამ მაინც შევკრთი. სიკვდილი მენატრებოდა, მაგრამ ამ აფთრის ხელით კი არა, ამიტომ გადავწყვიტე ძვირად დამესვა ჩემი სიცოცხლე.

ვტაცე ხელი დიდ გატეხილ ბოთლს და მოვამზადე, ცხვირპირში მეთხლიშა სურტოსთვის. იმ წამს სარდაფის კარი გაიღო,

ჩემი გაოცება მეტის-მეტი იყო, პატარა ადელინა დავი ნახე სანათით ხელში.

— სსსუ... სსსუ...—სთქვა იმან ჩურჩულით.—პასკალ, სადა ხარ? შენს დასახსნელად მოვედი.

მივირბინე, დავუჩოქე და ვუთხარ:

— თქვენა ხართ ადელინა? ნუ მიმცემთ სურტოს, მომკლავს!

არა, არა, ჩემო კარგო პასკალ, იმიტომ მოვედი, რომ დაგიხსნა იმ აფთარ კაცისაგან, წამომყევი და კრინტი არ დასძრა. ამ სახლიდან გაგიყვან, მაგრამ გაფრთხილდი, აღარ ჩაუვარდე სურტოს ბრჭყალებში, ის ეხლა ბაღში საფლავს გითხრის: იმან დაიფიცა, რომ ამაღამ მოგკლავს და ბნელაში დაგმარხავს. აბა, წავიდეთ.

უჩუმრად გავყევი. ავედით კიბეზე, ძლივს ავხადეთ კარები, მერე გავიარეთ დერეფანი და გავედით ეზოში.

— აი, ამ კედელზე უნდა გადახტე,—მითხრა ნელის ხმით ადელინამ,—მაგ კედელს იქით ქუჩაა და შენ თავისუფალი იქნები.

თავისი პატარა ხელებით სცდილობდა მოეთრია კიბე, მაგრამ დაჩვეული ვიყავ მაღალ ხეებზე და კედლებზე ბობღვას, აქაც ადვილად ავცოცდი კედელზე, გადავხტი ქუჩაში ჩემდა შესარცხვენად, მადლობაც ვერ გადავუხადე იმ კეთილ ქალს, საჩქაროდ დიდი მოედნისაკენ მოვკურცხლე.

ავინიონში ყველას ეძინა, სამარისებური სიჩუმე იყო ქალაქში. შორს მოვუხვიე და ისეთი ქუჩები ავარჩიე, სადაც პაპისტების დარაჯები არ შემხვდებოდნენ. არავინ არ შემხვედრია, მთვარის შუქზედ მხოლოდ ჩემს ჩრდილს ვხედავდი.

ბოლოს მივაღწიე ლაზულის სახლამდე. შუა ღამე იყო, მაგრამ სარკმელში სინათლე მოსჩანდა· კარი დავარახუნე.

— ლაზული! ლაზული! მე ვარ.

— ნუ თუ პასკალია?—მომესმა ლაზულის ხმა და საჩქაროდ ჩამოვიდა კიბეზედ.

ერთ წამს შემდეგ კარი გაიღო, ლაზული გადამეხვია და გადამკოცნა.

— საიდან მოდიხარ, სად იყავი? მთელს ავინიონში დაგეძებენ. ვოკლერი მარსელელებს გაჰყვა, დაგიბარა შენც უეჭველად წახვიდე პარიზში. ოჰ, რა მიხარიან, რომ გხედავ ლამაზო პასკალ! სად დაიკარგე? მომიყევი შენს ამბავს.

თუმცა პატარა ვიყავ, მაგრამ ამ ლამაზის ქალის კოცნით ტანში ჟრუანტელი მივლიდა და, რომ უმადური არ ვგონებოდი, მეც ალერსით ვექცეოდი.

უცბად მომშორდა, გამოიღო პური და ღვინო და მითხრა:

— შენ მშიერი იქნები. აბა ჭამე, დალიე და თან მიამბე სად იყავ, მერე გაუდექ მარსელელების ბატალიონს, შენ იმათ დაეწევი ვერდცტში. ისინი ღამეს იქ გაატარებენ, გათენებისას გზას გაუდგებიან.

სიამოვნებით დავთანხმდი. ვივახშმე და ვუამბე რაც გადამხდა.

— ეგ შეუძლებელია!—სთქვა იმან, როცა მოისმინა ჩემი ამბავი.—სად მივდივართ? გარს სულ ავაზაკები გვახვევიან, როგორ დავრჩე აქ მარტო ჩემის პატარათი? სწორედ მეშინიან შენის სურტოსი! მაშ, აიღე შენი თოფი და დაეწიე შენს რაზმს, ვოკლერს კი უთხარი, რომ აქ მარტო არ დავრჩები. იმ კვირია მეც პარიზში წამოვალ შემდეგის დილიჟნით. მაშასადამე, მე თქვენზედ ადრე მივალ და ოთახს დაგიმზადებთ.

უბედურ შემთხვევაში ახლო გეყოლებით, გარდა ამისა მეც პატრიოტი ვარ და მინდა მონაწილეობა მივიღო თქვენს გამარჯვებაში. აი შენი პარკი, შიგ აწყვია ახალი პერანგი, წითელი ქამარი,, ბოთლით არაყი, ორი დამბაჩა, თოფის წამალი, ტყვიები, საკვესი, სამფერი ნიშანი და შენი ფული· მოგინდება: პარიზამდის დიდი მანძილია, იქაც ჯერ არისტოკრატები ბატონობენ, მაშასადამე, მუქთად წყალსაც ვერ დალევ· წასვლისას ჩემს პატარა კლიარეს აკოცე, მაგრამ კი არ გააღვიძო. ახლა კი წადი, ჩქარა წადი! ვოკლერს ყველაფერი უამბე. პარკი ზურგზე თასმებით შემიკრა და სანთელი მომინათა, როცა კიბეზე ჩავდიოდი.

— უეჭველად, უეჭველად იმ კვირია წამოვალ — ეგრე უთხარ ვოკლერს·

აღელვებული ვიყავ და აღარ ვუპასუხე. როგორც გავედი გარეთ, კარი მაგრა მიხურა. მარტოთ-მარტო დავრჩი ავინიონის მოედანზე, გადავიკიდე მხარზე თოფი და ფეხით გავუდექ პარიზის გზას.

აქ შედგა პასკალი.

— აბა, მეგობრებო, სახლში წასვლის დროა·

— ხვალ ხომ გვიამბობთ, რაც ნახეთ პარიზში?—ჰკითხა მატერონამ—მეტად საყურადღებო ადგილს შედექით·

— რასაკვირველია, გიამბობთ, გიამბობთ,—უპასუხა პასკალმა.

ელენა ანტონოვსკისა.

(შემდეგი იქნება)

* * *

ვინც რომ კერპის ქება-შესხმას
ფლიდურ ქცევით არა ზოგავს,
ფეხს უკოცნის და მუდარით
მის წინაშე კრუნჩხვით გოგავს,—

სამათხოვროდ გაშვერილი,
მას უთრთოდეს ისევ ხელი,
თავის ბედის მომჩივარმა
ჩამოღვაროს ცრემლი ცხელი.

ჩვენ სხვა აზრი გვასულდგმულებს,
არ ჰგავს სხვისას—სამარცხვინოს;
დე, ბატონის ნაჩუქარმა
ისევ მკრთალი გააბრწყინოს.

მაინც მივალთ, ცხოვრებაში
მრწამს—გავავლებთ მტკიცე კვალსა,
ბოროტს წარვხოცთ და ჩაგრულებს
გავუბრწყინებთ მომავალსა.

არ შევარჩენთ უგუნურ მტერს,
სიმწუხარის კერპად ქცეულს
ქვეყნის ტანჯვა-სივალაგეს
და მოძმეთ სისხლს, დღეს დანთხეულს!..

სოფ. გ—მე

რედაქტორ-გამომცემელი გრ. ხ. რცხილაძე.

ელექტრონის სტამბა წიგ. გამომც. ქართ. ამხ—სა. ვანქის დიდი ქუჩა—ტელეფონი № 37.